

31. NEMOC: JAK SE K NÍ POSTAVIT KŘESŤANSKY ČELEM?

Kde má svůj původ nemoc?

- Křesťanská víra tvrdí, že Bůh nestvořil nemoc. Ta vstoupila do světa kvůli prvnímu hříchu, který spáchal muž Adam a žena Eva, když byli pokoušeni ďáblem a zneužitím své svobody neuposlechli Boha: chtěli být větší než sám Bůh a dychtili po tom, aby dosáhli svého cíle mimo Boha. Následně hříchy každé jednotlivé osoby budou dávat pouze vzrůst světu lidských utrpení.
- Bůh tedy nechce nemoc; nestvořil zlo a smrt. Ale od chvíle, ve které zlo a smrt vstoupily kvůli hříchu do světa, je jeho láska zcela napřažená, aby znovu uzdravila člověka, aby ho uzdravila z hříchu a z každého zla a aby ho naplnila životem a radostí. Proto Bůh poslal svého Syna Ježíše, který zemřel a vstal z mrtvých, aby osvobodil člověka od hříchu a jeho následků.

Jaký je smysl nemoci?

- Nemoc, která se dříve nebo později dotýká všech a zasahuje osobu na všech úrovních (od fyzické úrovně k psychologické, duchovní, morální) je a také vždy zůstává tajemstvím, záhadou.
- Věda a technika mohou pomáhat nalézat odpověď na nemoc. Ony ji mohou léčit, ulehčovat ji, vyloučit ji alespoň zčásti, ale nebudou moci ji vyloučit úplně a především nebudou moci nikdy dát uspokojující odpověď na základní otázky, které utrpení, nemoc, samotná smrt vyvolávají v srdci člověka.
- Je třeba prohloubit smysl nemoci, bolesti, utrpení a mít na paměti jejich lékařsko-vědecké, historické, filozofické, biblické, teologické podklady.
- Je zvláště důležité prohloubit texty Písma svatého o vizi utrpení, o smyslu smrti.
- Konečný smysl takových skutečností může být objeven pouze ve světle křesťanské víry: „Skrze Krista a v Kristu dostává světlo ona

záhada bolesti a smrti, která nás mimo rámec evangelia sužuje” (*Gaudium et spes*, 22).

- Bůh vsutku neušetřil utrpení, ba i smrti, svého božského Syna, který vítězí nad hříchem a jeho účinky (nemocemi, utrpením, násilím a smrtí) svou smrtí a především svým vzkříšením.
- A toto vítězství přináší Kristus především pro sebe tím, že ničí smrt svým vzkříšením, a potom také pro nás. Vsutku, skrze křest, který ustanovil, je nám odpuštěn prvotní hřích a povstáváme k životu Božích dětí. Pak během celého našeho života zde dole na zemi bojem proti hříchu a jeho následkům přinášíme s Kristem naše vítězství, které je pro teď částečné v očekávání definitivního vítězství, které Kristus pro nás uskuteční na konci tohoto světa, kdy každé utrpení, nemoc, smrt Jím budou definitivně zničeny.
- Proto se může utrpení stát pokojným odevzdáním se do Boží vůle a účastí na Kristově oběti.

Proč dál existují nemoc a utrpení navzdory tomu, že Bůh je dobrý, všemohoucí, starající se?

KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE v tomto ohledu píše:

- „Na tuto otázku, tak naléhavou jako nevyhnutelnou, tak bolestnou jako tajemnou, nemůže stačit žádná ukvapená odpověď. Křesťanská víra ve svém celku představuje odpověď na tuto otázku: Dobrota stvoření, drama hříchu, trpělivá láska Boha, který vychází vstříc člověku svými zaslíbeními, vykupitelským vtělením svého Syna, darem Ducha Svatého, shromážděním církve, silou svátostí, povoláním k blaženému životu, který se předem předkládá souhlasu svobodných tvorů, ale o který se mohou též předem - a to je úděsné tajemství - připravit! V křesťanském poselství není jediný bod, který by z jistého hlediska nebyl odpovědí na problém zla.
- Bůh ve své nekonečné moudrosti a dobrotě chtěl svobodně stvořit svět, který je „na

cestě“ ke konečné dokonalosti. V Božím plánu toto postupné zdokonalování s sebou nese, že se objeví některé bytosti a jiné vymizí, s něčím dokonalejším přichází i něco méně dokonalého, příroda se někdy zvelebí a jindy ničí. Tak tedy zároveň s fyzickým dobrem existuje i fyzické zlo potud, dokud stvoření nedosáhne své dokonalosti.

- A tak časem je možno objevit, že Bůh ve své všemohoucí prozřetelnosti může vytěžit dobro z následků zla, a to i mravního, které způsobili jeho tvorové. Z největšího mravního zla, které kdy bylo spácháno, z odmítnutí a zabití Božího Syna, což bylo způsobeno hříchem všech lidí, vytěžil Bůh přemírou své milosti největší dobro: oslavu Krista a naše vykoupení. Tím se ovšem zlo nestává dobrem.
- My pevně věříme, že Bůh je Pánem světa a dějin, avšak cesty jeho prozřetelnosti nám často zůstávají neznámé. Jen na konci, až skončí naše částečné poznání a budeme vidět Boha „tváří v tvář“ (1 Kor 13,12), plně poznáme cesty, kterými Bůh, i přes dramata zla a hříchu, vedl své stvoření až k odpočinku onoho definitivního Sabatu (sedmého dne), pro nějž stvořil nebesa i zemi“ (KKC, 309-314).

Jak se choval Kristus vůči nemocným?

- Kristus během svého pozemského života měl přednostní lásku vůči nemocným a trpícím. Vskutku:
 - přednostně miloval ty, kdo trpí;
 - uzdravil mnoho nemocných, kteří se k Němu s důvěrou utíkali: taková uzdravení ukazují, že Ježíš je opravdu „Bohem, který zachraňuje“;
 - nicméně nepřišel, aby odstranil všechna zla zde na zemi, ale aby osvobodil lidi z nejvážnějšího otroctví: z otroctví hříchu, který je příčinou všech zel a utrpení;
 - ztotožnil se s nemocným: „...byl jsem nemocen a navštívili jste mě...“ (Mt 25,36); „On slabosti naše na sebe vzal a nemoci nesl“ (Mt 8,17);

- svěřil svým učedníkům službu uzdravování, když jim řekl: „Nemocné uzdravujte“ (Mt 10,8);
- ustanovil zvláště dvě svátosti pro nemocné: eucharistii (jako viaticum) a svátost pomazání nemocných;
- učil ty, kteří ho následovali, aby překračovali utrpení a dávali mu spásný význam;
- pozval všechny své následovníky, aby byli připraveni s ním trpět, jak on trpěl: „Tehdy řekl Ježíš svým učedníkům : „Kdo chce jít za mnou, zapři sám sebe, vezmi svůj kříž a následuj mne“ (Mt 16,24);
- zajistil svou pomoc: „Stačí, když máš mou milost, vždyť v slabosti se projevívá má síla“ (2 Kor 12,9);
- dál je s námi a pro nás, zvláště v našich chvílích utrpení.
 - Ale Ježíš Kristus učinil také mnohem více:
 - On sám prožil utrpení až k smrti, a to k smrti na kříži;
 - dal bolesti nejen smysl, ale také jí udělil novou moc, tajemnou plodnost;
 - porazil vzkříšením utrpení a smrt, pro sebe a pro nás.

Jaké je chování církve vůči nemocným?

Církev ve své stálé starosti o nemocné:

- hlásá a svědčí o evangeliu utrpení osvětleného vírou;
- kázání evangelia vždycky doprovázela a dál bude doprovázet iniciativami pomoci a péče ve prospěch bezpočetných zástupů trpících;
- nabízí svůj specifický přínos skrze lidské a duchovní doprovázení nemocných;
- zve k otevření se poselství o lásce Boha, který je vždy pozorný k slzám těch, kteří se k Němu obrací;
- podporuje důležitost zdravotnické pastorače, ve které nabývají zvláštní význam nemocniční kaple, které tolik přispívají k duchovnímu dobru těch, kteří pobývají ve zdravotnických zařízeních;

- napomáhá rozvoji onoho cenného příspěvku, který dávají dobrovolníci, kteří svou službou dávají život oné fantazii lásky, která vlévá naději také lidské zkušenosti utrpení. Je to také jejím prostřednictvím.

Jaký je úkol medicíny?

Medicína má za úkol, aby:

- Vždy sloužila životu: aby ho podporovala a bránila ho od jeho početí až po jeho přirozený závěr. I když ví, že nemůže porazit velkou nemoc, věnuje své vlastní schopnosti, aby zmírnila její utrpení.
- Uznávala a respektovala (nebo alespoň nevyklučovala) transcendentní, mravní a duchovní rozměr lidského života.
- Uskutečňovala a zvětšovala bádání a vědecký pokrok:
 - jako úžasný nástroj pro zlepšení podmínek života a blahobytu;
 - při respektování nedotknutelnosti každé jednotlivé lidské osoby;
 - při vyhnutí se každé vůli k násilí a ovládnutí.
- Stále konala pozornou reflexi o samotné přirozenosti člověka, o jeho důstojnosti, že je lidskou bytostí, stvořenou Bohem k jeho obrazu a podobě. Taková neporušitelná důstojnost člověka:
 - klade člověka do středu a na vrchol všeho toho, co existuje na zemi;
 - nachází svůj základ:
 - v tajemství stvoření a vzkříšení, které vykonal Ježíš Kristus, Syn Věčného Boha, Slovo života;
 - v určení člověka, který je povolán, aby byl dítětem Božím v Synu (Ježíši Kristu) a živým chrámem Ducha Svatého v perspektivě věčného života a oblažujícího spojení s Bohem;
 - musí být respektována v jakékoliv okolnosti a podmínkách, ve kterých se člověk nachází a v jakémkoliv stádiu jeho růstu (embryo, plod, dítě, dospělý, starý člověk nebo umírající). Ani utrpení, stav bezvědomí,

bezprostřední blízkost smrti nezmenšují vnitřní důstojnost osoby.

- Připomínala, že služba medicíny životu a zdraví je vždy a jakkoliv službou, která odkazuje na smysl utrpení a smrti.
- Nechala se oživit křesťanskou inspirací, která nic neubírá člověku a vědeckému bádání, ale dokonce je podporuje, osvětluje a usměřňuje k pravému a celkovému blahobytu každé osoby a celé osoby.
- Nikdy nezapomněla, že „míra lidskosti se určuje podstatně ve vztahu s utrpením a s trpícím. Toto platí jak pro jednotlivce, tak pro společnost. Společnost, která nedokáže přijmout trpící a není schopna přispět prostřednictvím spolutrpení k tomu, aby utrpení bylo spolusdíleno a vnitřně nesené, je krutou a nelidskou společností“ (BENEDIKT XVI., *Spe salvi*, 38).

Jaký je úkol lékařů?

Lékaři mají úkol:

- Být služebníky života, který je vždy dobrem sám v sobě a pro sebe, při jeho respektování v jakékoliv etapě, kde se nachází, ale zvláště v těch etapách, kdy je nejslabší jako v počáteční a konečné etapě.
- Respektovat etické zásady, které mají své kořeny v samotné Hypokratově přísaze, která tvrdí:
 - nejsou životy, které by nebyly hodny prožívání;
 - nejsou utrpení, byť by byla obtížnější, která by mohla ospravedlnit zničení nějaké existence;
 - nejsou důvody, byť by byly vznešené, které by činily přijatelným stvoření lidských bytostí k tomu, aby byly používány a zničeny.
- Přispívat aktivně k vylučování důvodů utrpení, které ponižují a zarmocňují člověka, a k budování světa, který stále více odpovídá důstojnosti lidské bytosti.
- Naslouchat každému člověku bez jakéhokoliv odlišování a diskriminace a přijímat všechny, aby ulehčili utrpení každého.

- Vidět v nemocném ne nějaké klinické číslo, ale osobu, ke které je třeba se přiblížovat s lidskostí a účastí: navzdory všemu nemocný zůstává větším než jeho nemoc a jeho život je větší než to, co ho ohrožuje. Medicína tudíž jako služba osobě a ne jako moc nad osobou.
- Ano, léčit nemoc, ale především léčit nemocného a mít na paměti komplexnost a vzájemnou závislost všech dimenzí osoby (fyzických, citových, mravních, duchovních, rodinných, společenských ...).
- Mít na paměti, že zdraví je skutečnost, která zahrnuje celistvost bytosti a pojímá všechny úrovně její dynamiky: proto zdravá osoba není pouze osoba s dobrým fyzickým a psychickým zdravím, ale také s dobrým zdravím duchovním.
- Jít vstříc potřebám celé osoby a pamatovat na to, že jedinou opravdově lidskou odpovědí tváří v tvář utrpení druhého je láska, která se všemožně snaží při doprovázení a ve spolusdílení.
- Připojit k nenahraditelnému přínosu vlastní odbornosti „srdce“, pouze které je schopno dorazit do „srdce“ nemocného a zlidštit struktury.
- Lékař musí konat své volby a mít na paměti trojí hodnocení: právní, deontologické, mravní.
- Prožívat vlastní profesi jako dar sebe pro nemocného (profesionální láska).
- Připomínat si, že existuje přímo úměrný vztah mezi schopností trpět a schopností pomáhat tomu, kdo trpí: kdo je připraven přijmout a snášet s vnitřní silou a s klidem vlastní utrpení, je také osobou nejcitlivější vůči bolesti druhého a osobou nejoddanější tomu, aby zmírňoval bolesti druhých.
- Uskutečňovat opravdový soucit, který:
 - Podporuje každé rozumné úsilí na pomoc uzdravení pacienta;
 - Doprovází pacienta s láskyplnou úctou a oddaností během celého průběhu jeho nemoci, při uskutečňování veškeré činnosti a pozornosti, které jsou možné, aby bylo zmenšeno utrpení a aby se napomohlo pokud možno jeho klidnému prožívání;
 - Naslouchá požadavkům nemocného, který má také právo, aby žádal například zastavení léčby: ale tím není řečeno, že by lékař měl přijmout takový požadavek, když by obsahoval úkon eutanázie;
 - Podněcuje solidaritu a spolusdílení nejen toho, kdo trpí a pro toho, kdo trpí bez dalších nadějí, ale i u toho a pro toho, kdo prožívá zkušenost bolesti drahé osoby;
 - Zároveň pomáhá zastavit se, když už žádná činnost není užitečná pro uzdravení.

Jaký je úkol katolických lékařů?

Katolický lékař má poslání:

- Uskutečňovat tytéž výše popsané závazky obecné a společné i pro nekatolické lékaře a to s větší oddaností, větším duchem obětavosti a svědčit o lásce Krista k nemocným.
- Věnovat pozornost duchovní dimenzi člověka a mít na paměti křesťanský smysl života a smrti, úlohu bolesti v křesťanském životě.
- Vždycky věrně respektovat Boží zákon, uplatňovat, jestliže je to nutné, také výhrady ve svědomí vůči zákonům vytvořených lidmi, které odporují Božímu zákonu.
- Umět uznat v každém nemocném samotného Krista, rysy Jeho božské Tváře: křesťan ví, že když pečuje o nemocného, tak pečuje o samotného Krista (viz Mt 25,35-40).
- Čerpat z křesťanské víry útěchu ve vlastním utrpení a schopnost mírnit utrpení druhého.
- Být:
 - nástrojem milosrdné lásky Boží;
 - průzračností Krista, který jako dobrý Samaritán par excellence, pečuje o nemocné.
- Spolupracovat s těmi, kteří se namáhají v pastorační práci.
- Oživovat vlastní lékařskou službu stálou modlitbou k Bohu, „milovníku života“ (*Kniha moudrosti* 11,26), a mít na paměti, že

uzdravení v poslední instanci přichází od Nejvyššího skrze zvláštní přímluvu Panny Marie, která je vzývána jako *Uzdravení nemocných a Matka Moudrosti*.

- Uskutečňovat nejen lékařskou péči, ale také péči duchovní, která je nejen upřímnou potřebou, ale přímo základním právem každého nemocného s následnou odpovědností těch, kteří mu slouží.
- Odkazovat se na vlastní spiritualitu, na systém hodnot, který řídí vlastní existenci, na odpovědi, které se rodí v srdci, na otázky, týkající se významu utrpení a smrti.
- Přinést útěchu nemocným a jejich rodinným příslušníkům.
- Připravit nevyлéčitelně nemocného na smrt, říci mu pravdu, byť i postupně, a vybrat vhodnou chvíli a slova, vyhnout se spiknutí ticha a především mu hlásat, kde je to možné „Život, který neumírá“.
- Napomáhat tomu, aby ze strany nemocného došlo ve víře k žádosti o svátosti a k přijetí svátostí, které Kristus ustanovil, aby duchovně pomohl nemocnému: svátosti smíření, eucharistie (zvláště jako viatika) a pomazání nemocných.

Jaké pozitivní aspekty pocházejí z nemoci?

Nemoc může:

- Pomoci, abychom si uvědomili naši omezenost, naši lidskou křehkost, dočasnost naší cesty zde na zemi.
- Dát zrod pevné a široké síti solidarity na rodinné a společenské úrovni (volontariát). Pouze čistě utilitaristické neboli prospěchářské pojetí vede k myšlení, že nemoc nějaké osoby je vždycky a jakkoliv deficitem na osobní, rodinné a společenské úrovni.
- Nabídnout možnost, abychom dokázali čist Boží plán ve vlastním životě. „Klíč“ k takovému čtení je stanoven Kristovým křížem. Vtělené Slovo vyšlo vstříc naší slabosti, vzalo ji na sebe v tajemství kříže. Kdo umí kříž přijmout ve svém životě,

zakouší, jak se bolest osvětlená vírou stává zdrojem naděje a spásy.

- Být konkrétní možností nabídnout naší svobodě, abychom rozhodli, jakou náplň zvolíme pro naši existenci.
- Mít také výkupnou hodnotu pro sebe a pro ostatní. Jestliže je utrpení spojeno s utrpením Krista, stává se účastí na spásném díle Ježíše Krista, stává se prostředkem a živou nabídkou pro spásu světa, může přinést morální a duchovní dobrodiní pacientovi a lidstvu. „Proto se raduji, že nyní trpím za vás a to, co zbývá do míry utrpení Kristových, doplňuji svým utrpením za jeho tělo, to jest církev“ (*Kol 1,24*).
- Nás pozvat, abychom učinili svým tvrzením Joba: „...To máme od Boha přijímat jenom dobro, kdežto věci zlé přijímat nebudeme?... Z života své matky jsem vyšel nahý, nahý se tam vrátím. Hospodin dal, Hospodin vzal, jméno Hospodinovo buď požehnáno“ (*Job 2,10; 1,21*);
- Pomoci nám objevit pravou tvář Boha: skutečnost zla, utrpení, válek, nevede k popírání Boha, spíše „nám pomáhá očistit každé falešné pojetí Boha a přivádí nás k objevení jeho autentické tváře: tváře Boha, který v Kristu na sebe vzal rány zraněného lidstva. Pán nevzal utrpení a zlo ze světa, ale porazil je v kořenu nadbytkem své milosti“ (BENEDIKT XVI., *Poselství Urbi et Orbi*, Velikonoce 2007).

Jaká dobrodiní působí svátost pomazání nemocných?

Tato svátost, ustanovená Kristem, není pro mrtvé, ale pro živé, to znamená pro křesťana, který je vážně nemocný:

- Uděluje zvláštní dar Ducha Svatého: milost posily, pokoje a odvahy:
 - aby se čelilo obtíži nemoci;
 - aby se spojil důvěrněji s Kristovým utrpením;
 - aby se přispělo k dobru Božího lidu.
- Odpouští všechny hříchy, jestliže nebyla možnost slavit nejdříve svátostnou zpověď.

- Napomáhá někdy uzdravení, jestliže je to prospěšné duchovní záchraně nemocného.
- Připravuje k přechodu do věčného života.
- Dovoluje využít modlitby celé církve:
 - která se přimlouvá za dobro nemocného;
 - která trpí společně s ním;
 - která se obětuje prostřednictvím Krista Bohu Otci.

Co dělat ve vztahu k nemocnému v konečném stádiu?

- Mít na paměti to, že Pán života je přítomen u nemocného jako Ten, který žije a dává život, Ten, který řekl: „Já jsem přišel, aby měly život a měly ho v hojnosti“ (*Jan 10, 10*), „Já jsem Vzkříšení a Život: kdo věří ve mne, i kdyby umřel, bude žít“ (*Jan 11, 25*) a „...Já ho vzkřísím v poslední den“ (*Jan 6, 54*);
- Vidět v životě, který vyhasíná, nové zrození a obnovenou existenci nabídnutou Vzkříšeným tomu, kdo se chtěně nepostavil proti jeho Lásce. Smrtí končí pozemská zkušenost, ale skrze smrt se také otevírá pro každého z nás nad časem plný a definitivní život;
- Zajistit pro každou osobu nutnou podporu skrze terapie a vhodné lékařské zákroky řízené podle kritérií lékařské přiměřenosti (proporcionality), a vždy si být vědom mravní povinnosti poskytnout (ze strany lékaře) a přijmout (ze strany pacienta) ony prostředky k uchování života, které jsou v konkrétní situaci obvyklé. Co se naopak týká značně riskantních terapií nebo které by bylo nutno posuzovat jako „mimořádné“, jejich využití se bude muset považovat za morálně dovolené, ale fakultativní;
- Připravit nevléčitelně nemocného na smrt, říci mu pravdu i když postupně, vybrat vhodnou chvíli i mluvu, vyhnout se jakémukoliv spiknutí mlčení a především, kde je to možné, zvěstovat mu „Život, který neumírá“;
- Zajistit každé osobě nutnou a patřičnou lékařskou péči a především psychologickou a citovou podporu;
- Zajistit patřičnou podporu rodinám, které mají úmysl zavázat se doma, na někdy i dlouhodobá období, pečovat o nemocné zasažené degenerativními nemocemi (nádorovými, neurodegenerativními atd.) nebo o nemocné potřebující obzvláště zavazující pomoc;
- Přiznat příbuzným, kteří jsou v tísní, protože mají nemocného v posledním stádiu, ta samá práva v uspořádání práce, která se obvykle přiznávají rodinným příslušníkům ve chvíli narození;
- Vyhnout se každé formě přímé eutanázie (viz BENEDIKT XVI., *Promluva ke shromáždění Papežské akademie pro život*, 25. února 2008).

Jaké je křesťanské pojetí paliativní péče?

Křesťanská víra:

- Uznává v mnoha případech dovolenost a nutnost paliativní péče, která je „určena, aby učinila snesitelnějším utrpení v konečné fázi nemoci a aby zároveň zajistila pacientovi adekvátní doprovázení“ (JAN PAVEL II., *Evangelium vitae*, 65). Tato péče, zvláště u pacienta v konečném stádiu, směřuje ke zmírnění široké škály příznaků fyzického, psychického a mentálního utrpení a vyžaduje proto zásah týmu specialistů s lékařskou, psychologickou a náboženskou kompetencí, kteří jsou mezi sebou seznámeni, aby podpořili pacienta v kritické fázi. Víra potvrzuje zároveň nutnost respektovat svobodu pacientů, kteří musí být postaveni do pozice, v rámci možného, aby „dostáli svým mravním a rodinným závazkům, a především se musí připravit s plným vědomím na setkání s Bohem“ (op. cit., 65).
- Doporučuje, aby poskytování prostředků mírnících bolest bylo účinně uspořádáno k intenzitě a kláčení bolesti při vyhnutí se jakémukoliv formě eutanázie, která by byla v případě, kdyby se poskytovaly nadměrné dávky utišujících prostředků s cílem způsobit smrt. Teorie takzvaného dvojího účinku spojeného s užitím takových farmak připomíná: jestliže tato farmaka z jedné strany oslabují bolest, z druhé strany mohou

přivodit závislost nebo přímo urychlit smrtelný účinek nemoci.

- Povzbuzuje k formaci specialistů paliativní péče, zvláště tvořením školicích zařízení, o které mohou mít zájem také psychologové a pastorační pracovníci, povzbuzuje také k formaci zařízení pro nemocné v konečném stádiu, a připomíná, že již v prvním století v době svatého papeže Kléta, třetího nástupce svatého Petra, se církev starala o jejich vybudování.

Co říká křesťanská víra o nucení k léčbě?

- Křesťanská víra tvrdí:
 - Odmítnutí nucení k léčbě není odmítnutím pacienta a jeho života.
 - Předmětem rozhodnutí o vhodnosti začít nebo pokračovat v léčebném jednání, není hodnota života pacienta, ale hodnota lékařského zákroku na pacientovi.
 - Eventuální rozhodnutí nepodniknout nebo přerušit léčení má být považováno za mravně korektní, když toto léčení je neúčinné a jasně neúměrné k cíli podpory života nebo znovuzískání zdraví pacienta.
 - Odmítnutí nucení k léčbě je proto vyjádřením úcty, která je povinná vůči pacientovi v každém okamžiku.
 - Není nucením k léčbě, když zajistíme pacientovi některou péči, pokud je k dispozici, jako: metabolickou výměnu, výživu, hydrataci, léčení bolesti.
- Ano vyřčené vůči životu vyžaduje proto také odmítnutí jak nucení k léčbě, tak eutanázie. A toto platí pro obě dvě dimenze:
 - Toto platí pro nucení k léčbě, které znamená: mám moc oddálit smrt.
 - Platí pro eutanázii, která znamená: mám moc urychlit smrt. Žádná z těchto dvou věcí nezapadá do správné logiky, protože obojí

vstupuje do perspektivy toho, že „já vlastním život a jsem to já, který rozhoduje, kdy začíná, jak dlouho trvá, kdy končí...”.

Mají se umělá výživa a hydratace považovat za nucení k léčbě?

Ne.

- „Dodávání jídla a vody, i když umělými cestami, je ze zásady řádným a úměrným prostředkem pro zachování života. Ono je tedy povinné v té míře a až do té doby, kdy prokazuje, že dosahuje vlastního účelu, který spočívá v tom, že opatřuje hydrataci a výživu pacienta. Takovým způsobem se vyhne utrpení a smrti zapříčiněnými vysílením a dehydratací”. Taková „řádná a úměrná péče” náleží i pacientovi ve „stálém vegetativním stavu” (a to je také tehdy, když kompetentní lékaři soudí s morální jistotou, že pacient už nikdy znovu nenabude vědomí) (Kongregace pro nauku víry, *Odpovědi na dotazy Biskupské konference USA ohledně umělé výživy a hydratace*).
- Dále se nemá zapomenout, že:
 - Žádný odborník by nemohl za současného stavu prohlásit nezvratnost vlastností vegetativního stavu, leda jen na základě čistě subjektivního mínění;
 - Prohlášení nějaké chvíle nemůže být evidentně bráno za parametr toho, abychom toto prohlášení považovali za vůli osoby a to ohledně volby týkající se utrpení a nepřízně, nebo ohledně nějakého léčení, které kromě jiného je pokládáno na hranici mezi terapií a výživou.

Kdy skončí nemoc, utrpení a smrt?

Ty skončí, když se Kristus Pán vrátí na konci časů, aby osvobodil veškerenstvo z porušení a smrti, aby je obnovil s “novými nebesy a s novou zemí” (2 Pt 3,13).

NB: Pro prohloubení tématu čtěte následující dokumenty: KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE (KKC), č. 309-314; 1499-1525; KOMPENDIUM KKC, č. 57-58; 313-320; BL. JAN PAVEL II.: *Salviifici Doloris*, 1984; *Evangelium vitae*, 1995; KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY (CDF): *Donum vitae*, 1987; *Odpovědi na otázky Biskupské konference USA ohledně umělé výživy a hydratace*, 1. srpna 2007.

Poznámka – Citace z Katechismu katolické církve nebo Kompendia odpovídají v některých případech italskému vydání. Katecheze je zpracována podle předlohy vypracované Mons. Raffaello Martinelli:

(http://www.sancarolo.pcn.net/argomenti_nuovo/pagina0.html). Katecheze naleznete: <http://spolotcepija.signalv.cz/>.